

— Львов, 1908. 7. Орлевич І. Ставропігійський інститут у Львові (кінець XVIII — 60-ті рр. XIX ст.) / І. Орлевич — Львів, 2000. 8. Петрушевич А. О началъ книгопечатанія на Руси вообще, а в городе Львовѣ в особенности / А. О Петрушевич // Временник Ставропігійского Института с мѣсяцесловом на год 1884. — Львов, 1883. 9. Русскіи черенки типографіи Ставропігійского Института упорядкованныи под управленіем Ив. Пухира с концем года 1891. — Львов, 1891. 10. [Режим доступу] www.museum-online.ru/Peredvizhniki/Ivan-Ivanovich-Shishkin/Canvas/3768 [Електронний ресурс]. 11. ЦДІА України у Львові, ф.129, оп.2, спр.84. 12. Там само, ф.129, оп.2, спр.91. 13. Там само, ф.129, оп.2, спр.1270. 14. Cyrillisch-slawische, ruthenische, deutsche und polnische Probe-Schriften der Buchdruckerei des Lemberger gr. kath. Staupropigian-Instituts. — Lemberg, 1849. 15. Zubrzycki D. Granice między ruskim i polskim narodem w Galicyi / D. Zubrzycki. — Lwów, 1849. 16. Zubrzycki D. Historyczne badania o drukarniach rusko-słowiańskich w Galicyi / D. Zubrzycki. — Lwów, 1836.

ШРИФТОВАЯ ГАММА И ДЕКОРИРОВАНИЕ ТИПОГРАФИИ СТАВРОПИГИЙСКОГО ИНСТИТУТА (XIX ст.)

На основе каталогов образцов шрифтов и декоративного материала типографии Ставропигийского института 1849 и 1891 гг. отражено художественно-технические возможности книгоиздания Львова XIX ст.

TYPE GAMUT AND DECORATIVE ELEMENTS OF STAVROPIGIYSKI INSTITUTE PRINTING-HOUSE (XIX CENTURY)

On the basis of font standards catalogues and decorative material of Stavropigiyski Institute printing-house (1849, 1891) artistic and technical possibilities of book-publishing in Lviv (XIX century) are reflected.

УДК 81'374

Л. Г. Пономаренко

Гуманітарний університет «Запорізький інститут державного та муніципального управління»

БІБЛЕЇЗМИ В СУЧАСНИХ ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛАХ

Розглядаються особливості подання фразеологічних і лексичних біблеїзмів у сучасних українських і російських лексикографічних джерелах із урахуванням екстралінгвістичних факторів впливу на зміст словникових статей. На основі проаналізованого матеріалу пропонуються рекомендації до укладання словника-довідника біблеїзмів.

Біблія є Словом Божим людству, Книгою Книг, яка вплинула на розвиток і формування української мови, зокрема її лексичного та фразеологічного складу. Попри цей незаперечний факт, в українській лексикографії немає повного зібрання біблійних слів і висловів, укладеного із врахуванням лінгвокультурних особливостей цих лексичних та фразеологічних одиниць у першоджерелі та особливостей їх засвоєння українською мовою.

Актуальність обраної теми полягає у необхідності аналізу словникових статей, присвячених біблеїзмам, у відомих лексикографічних джерелах української та російської мов.

Вплив Біблії як прецедентного тексту на лексичний і фразеологічний склад європейських мов досліджували А. Біріх, В. Гак, І. Дубровська, О. Кунін, О. Лисенко, Й. Матешич, О. Сафронова, Е. Солодухо, О. Солошенко, І. Харазінська, І. Хостай, Н. Черкас, О. Набока. Питанню взаємозв'язку Біблії та мови присвячено наукові розвідки українських лінгвістів: І. Огієнка, В. Німчука, Р. Зорівчак, Л. Мацько, Н. Бабич, М. Скаб, Л. Шевченко. У російському мовознавстві зроблено спроби укласти словники-довідники біблійних фразеологізмів такими дослідниками: Н. Горбачовим, І. Кондратьєвим, Л. Кочедиковим та Л. Жильцовою, Л. Грановською, Н. Матвєєвою та В. Макаровим, Н. Ніколаюк, З. Гатіатулліною та В. Мендельсоном. В українській лексикографії початку ХХІ ст. значної уваги в цьому напрямку заслуговує довідкове видання А. Коваль «Спочатку було Слово» [2].

Мета дослідження полягає в аналізі семантико-стилістичних та етимологічних особливостей подання біблеїзмів фразеологічного й лексичного рівнів у сучасних українських та російських лексикографічних джерелах та у виробленні рекомендацій до укладання словника-довідника біблеїзмів і тлумачних словників.

Мета дослідження може бути зреалізована в таких завданнях: 1) проаналізувати структуру словникових статей, у яких наявні фразеологічні та лексичні біблеїзми, у різних типах словників; 2) з'ясувати вплив екстралінгвістичних факторів на особливості подання біблеїзмів у проаналізованих лексикографічних джерелах; 3) дати рекомендації щодо структури словникової статті у тлумачних словниках та словнику-довіднику біблеїзмів української мови.

Біблеїзми розглядаються як одиниці фразеологічного та лексичного рівнів, першоджерелом яких є Біблія або, які завдяки їй набули відповідного статусу «відомості» та вживаності. Увага приділяється, насамперед, біблеїзмам-фразеологізмам як семантико-стилістичній категорії, яка несе більш функціональне навантаження та має сильніші асоціативні зв'язки. Особливості подання біблеїзмів у найбільш поважних українських і російських лексикографічних джерелах виділяються на основі вибіркового аналізу словникових статей, присвячених біблійним фразеологізмам і лексемам.

«Словарь української мови» Б. Грінченка [8] — поважне лексикографічне джерело української мови. Яскравим свідченням популярності й актуальності укладеного на початку ХХ ст. словника є факт кількаразового його репринтного перевидання в кінці ХХ — на початку ХХІ ст. За словами самого укладача, до реєстру ввійшли слова, вибрані «із етнографічних збірників і творів авторів», а також «записані прямо із вуст народу і отриманих від сільських жителів: учителів, священників, землевласників» [8, I, 21]. З огляду

на це, у словнику наявні незначна кількість біблеїзмів, зокрема фразеологізмів, оскільки біблійний текст був невідомий пересічному українцю. Наприклад, відсутні такі біблійні вислови, як: *Агнець Божий, сіль землі, суєта суєт, плоть і кров* тощо. Натомість фразеологізм *блудний син* є ілюстрацією до значення варіантів слова «блудящий = блудний», хоча й не має вказівки на біблійне походження. До лексеми *ковчег* наведено цитату з Євангелії від Луки, до лексеми *манна* — із Псалтиря. Мають місце також біблеїзми, які утворилися під час засвоєння українською мовою біблійних онімів, наприклад: *Адамові вівці, Адамові слізки*. Серед лексем біблійного походження — *ад, ангел (янгол), рай, пекло*. Ілюстраціями значення є приклади з усної народної творчості, до останнього слова — цитата з Євангелії від святого Марка. Тож в аналізованому словнику не йдеться про якесь обмеження щодо біблійного матеріалу, свідченням чого можуть бути біблійні цитати, зокрема як ілюстрація до загальноновживаного слова *нарід*. Незначна кількість біблеїзмів у словнику Б. Грінченка пояснюється лінгвокультурними особливостями дібраного матеріалу, зокрема його народнопоетичним характером.

«Толковый словарь живого великорусского языка» В. Даля [1] як авторитетне лексикографічне видання російської мови вирізняється кропіткою увагою до семантичних особливостей лексем. Показова, на наш погляд, словникова стаття до слова *блуд*, поданого з двома значеннями — народним і церковним (книжним). Відповідно біблеїзм-фразеологізм *блудный сын* є ілюстрацією до другого значення ключового слова із вказівкою на притчу, хоча й без зазначення її походження. До слова *Вавилоны* у значенні «запутанный, криволинейный узор» наведено фразеологізм *Вавилонское столпотворение* з біблійним поясненням, проте без згадки про Святе Письмо. Натомість до лексеми *агнець* зі стилістичною ремаркою *црк.* (церковне) наведено значення «представитель Спасителя». Отже, в аналізованому словнику В. Даля біблеїзми сприймаються як органічне ціле, чим можна пояснити відсутність вказівок на походження. Подання біблеїзмів зі стилістичними ремарками, які вказують на церковність, пов'язано з історичним аспектом розвитку російської мови.

Вартий уваги «Словарь современного русского литературного языка» [7] у 15-ти томах, перший том якого було підготовлено до друку ще 1941 р., хоча виданий з відомих причин лише 1950 р. У цьому лексикографічному джерелі як реєстрові слова подано деякі антропоніми, зокрема *Адам*, перед визначенням якого стоїть вказівка на походження — «по библейскому сказанию». Позитивним аспектом словникової статті є вислів, який безпосередньо стосується до Біблії, — «*совлечь с себя, умертвить в себе ветхого Адама*» — та його тлумачення — «*освободиться от старых привычек, взглядов; стать новым человеком (из церк.)*». Хоча другу частину дефініції подано зі стилістичною ремаркою *церк.*, проте це так зване власне біблійне значення біблеїзму-фразеологізму, безпосередньо пов'язане з основними постулатами християнського вчення. До лексеми *агнець* зі стилістичною позначкою *истор.*

подано значення «*ягенок, как одно из древнейших жертвенных культовых животных*». Щоправда ніякої конкретизації щодо народу чи релігії, про які йдеться. Приклад вживання лексеми — словосполучення *Агнец пасхальний* — йменування Сина Божого Ісуса Христа, хоча вказівки на це немає. До лексеми *блудный* наведено фразеологізм *блудный сын* із зазначенням походження, зокрема євангельської притчі. Крім того, до самого прикметника зі стилістичною ремаркою *распространительно* та *устар.* сформульовано узагальнене значення на основі євангельського. Таким чином, у першому томі вказаного лексикографічного джерела є приклади власне біблійних сем значення біблеїзму, чого не простежувалося в інших словниках. Крім того, більшість біблеїзмів-фразеологізмів подано зі стилістичними позначками, найчастіше *устар.* чи *церк.*

«Словник української мови» [9] в 11-ти томах — найбільше українське лексикографічне джерело, репрезентує «ставлення» до біблеїзмів у радянські часи. Фразеологізм *блудний син* подається у словниковій статті до лексеми *блудний* зі стилістичною позначкою *заст.* і без посилання на Біблію. Приклад для ілюстрації наведено з творчості О. Корнійчука. *Лепта вдовиці* — зі значенням «*порівняно невеликий, убогий вклад у що-небудь спільне*», хоча, як підкреслює А. Коваль, «*йдеться про чийсь внесок — кількісно малий, але великий за своєю моральною цінністю*» [2, с. 242]. До лексеми *ковчег* подано пояснення, яке спирається на історію, описану в Старому Заповіті про порятунок Ноя «від усесвітнього потопу зі своєю родиною та тваринами», проте вказівка на джерело — «за біблійним міфом» — вказує на атеїстичну оцінку Святого Письма. Фразеологізм *Ноїв ковчег* у словниковій статті до лексеми *ковчег* відсутній. Не спостерігається жодних вказівок на причетність до Біблії лексем *альфа*, *вівця*, *сіль*, *суєта* як ключових у біблійних фразеологізмах *альфа і омега*, *зблукана (зблудла) вівця*, *сіль землі*, *суєта суєт*. Таким чином, на основі розглянутих словникових статей в аналізованому словнику можна констатувати вплив екстралінгвістичних чинників на семантико-стилістичні та етимологічні особливості подання біблеїзмів. Йдеться про скрупульозне вичищення та ретельне редагування всього матеріалу, який не відповідав тогочасним ідеологічним настановам.

Дослідниця Л. Струганець, яка розглядала репрезентацію богословської лексики у цьому словнику, відзначає, що «незважаючи на упереджене ставлення упорядників СУМу до богословської лексики — а це виявилось у словникових дефініціях, у стилістичному маркуванні, — усе ж номени предметів і понять християнських звичаїв і обрядів уведено до реєстру лексикографічної праці у великому обсязі» [11, с. 292]. Слід зауважити, що межі між біблійною і богословською лексикою не збігаються, зокрема не кожна лексема, що стосується богослів'я, є біблеїзмом, наприклад: *говіти*, *молебень*, *схима* тощо. Відповідно біблійних слів і висловів в аналізованому джерелі значно менше, ніж богословських.

Схему словникових статей, до складу яких входять біблеїзми, в «Словнику української мови» можна зобразити таким чином: Реєстрове слово. Значення слова. Приклад ілюстрації. Паспортизація прикладу. Фразеологізм (у нашому випадку — біблеїзм). Стилістична позначка (напр., *заст.*) чи її відсутність. Приклад ілюстрації. Паспортизація прикладу.

«Словарь русского языка» С. Ожегова [5] — перший у російській лексикографії однотомний тлумачний словник, який зазнав більше 20 перевидань, — репрезентує певний ряд біблеїзмів, зокрема тут ширше представлено, ніж у попередніх російських лексикографічних джерелах, фразеологічні одиниці біблійного походження. Біблеїзм-фразеологізм *блудный сын* як ілюстрація значення лексеми *блудный* має біблійну дефініцію зі стилістичною позначкою *устар.*, вказівку на євангельське походження, а також визначення в сучасній російській мові («*вообще о человеке, раскаявшемся и вернувшемся к чему-л. прежнему после постигших его неудач*») зі стилістичною позначкою *книжн.* Вислів *золотой телец* подається як фразеологізм до лексеми *телец* з ремаркою *книжн.*, а також зі значенням самого вислову. Крім того, подається приклад вживання — *поклоняются золотому тельцу*. Фразеологічна одиниця *Кто первый бросит к. в кого-н.* наводиться як приклад вживання слова *камень*. У дужках наведено переносне значення з коротким поясненням походження — «*от древнего способу казни — закидывания осужденного камнями*». Щоправда відсутній будь-який натяк на часове обмеження поняття давності та на культуру народів чи народу, де існувало таке покарання. До реєстрового слова *камень* подано фразеологізм *камень преткновения* із вказівкою на книжність та дефініцією, в якій немає посилання на Біблію як першоджерело. У відомому фразеологізмі з яскраво вираженою «біблійністю» — *глас вопиющего в пустыне*, поданому у словниковій статті до лексеми *глас*, є лише пояснення вислову («*безответный призыв, мольба*») і стилістична позначка, що вказує на книжність.

З огляду на кілька різновидів схем словникових статей з біблеїзмами в аналізованому словнику подаємо найхарактернішу, зокрема до слова *блудный*. Реєстрове слово. Біблеїзм-фразеологізм. Біблійне значення. Стилістична ремарка *устар.* Набуте значення в російській мові. Стилістична ремарка *книжн.*

Позитивний аспект цього словника, на відміну від інших джерел — це наведення двох значень біблеїзму — біблійного і набутого у відповідній мові.

«Словарь русского языка» [6] в 4-х томах за редакцією А. Євгенєвої характеризується своїми особливостями щодо репрезентації біблійних слів і висловів. Позитивним є факт подання біблеїзмів-фразеологізмів *Вавилонское столпотворение* та *Валаамова ослица* у словникових статтях до відповідних ключових слів з дефініціями, що відповідають біблійним, із вказівками на походження — «*из библейского сказания*», без стилістичних ремарок. Натомість фразеологізм *блудный сын* наведено зі стилістичною позначкою *шутл.* (жартівливий), яка суперечить змісту подальшої дефініції. Вказівка на походження

з євангельської притчі йде після загального визначення в дужках разом з біблійним тлумаченням вислову. Крім того, до лексеми *агнец* не подано жодної вказівки, яка б вказувала на стосунок до біблійного тексту. Таким чином, у словнику простежуються як позитивні, так і негативні аспекти репрезентації біблеїзмів. Позитивним є наявність біблійного та набутого в мові значення біблеїзму-фразеологізму. Проте нелогічне, на наш погляд, подання біблійного значення в дужках у кінці словникової статті, що порушує хронологію викладу.

Схему словникових статей, до складу яких входять біблеїзми-фразеологізми, можна подати таким чином: Реєстрове слово-прикметник. Біблеїзм-фразеологізм. Стилiстична позначка (якщо є). Значення вислову в російській мові. (Вказівка на походження — «из библейского сказания», «из евангельской притчи»). Біблійне значення вислову).

Аналіз лексикографічної літератури із заявленої теми був би неповним без звертання до фразеологічних словників як різновиду тлумачних. У «Словнику фразеологізмів української мови» [10] біблеїзми-фразеологізми подаються з дефініцією, набутою в процесі засвоєння вислову українською мовою з прикладами ілюстрацій цього значення. За ілюстрації взято «короткі цитати з фольклорних джерел, творів художньої, публіцистичної, наукової та науково-популярної літератури, з сучасних газет та журналів, з довідників та підручників і т. ін.» [10, с. 13]. Перевагою цього словника є репрезентація значної кількості біблеїзмів-фразеологізмів, а також наведено по кілька прикладів для ілюстрації значення вислову з різних джерел; недоліком — відсутність довідки про їхнє походження та біблійне значення, паспортизації прикладів (наведено лише авторів). Стилiстичних ремарок порівняно менше. Можна констатувати також певні логічні порушення, зокрема до фразеологізмів-біблеїзмів *єгипетський полон* та *єгипетська неволя* подано стилістичну ремарку *книжн.*, а близький за походженням і вживанням зворот *єгипетська тьма* не має такої позначки.

Схему словникової статті можна зобразити таким чином: Фразеологічна одиниця. Стилiстична позначка (*книжн.*, *рел.*) чи її відсутність. Значення, набуто в українській мові. Кілька прикладів. Посилання на автора.

«Фразеологический словарь русского языка» [12] порівняно з попереднім аналізованим словником має свої переваги й недоліки у репрезентації біблеїзмів.

Можна посперечатися з тлумаченням деяких фразеологізмів, зокрема «*питаться манной небесной*» як «недоїдати, не мати достатньо їжі» [12, с. 320].

Більшість біблійних фразем у цьому лексикографічному джерелі вживається зі стилістичною позначкою, яка вказує на книжність, проте частина висловів такої позначки не має, наприклад: «*вавилонское столпотворение*», «*манна небесная*», «*камня на камне не оставляют (не оставит)*», «*от Адама*», «*питаться акридами и диким медом*», «*питаться манной небесной*» та ін. Порівняно з фразеологічним джерелом української мови стилістична ремарка вживається доволі часто.

Як зазначено в передмові, «при деяких фразеологізмах в самому кінці словникової статті дрібним шрифтом дається довідка про їхнє походження і вказівка на літературу з цього питання» [12, с. 27]. Слід зауважити, що таку довідку мають більшість словникових статей, присвячених біблійним фразеологізмам. Недоліком можна вважати той факт, що у вказівці на літературу читача відсилають не до Біблії як прецедентного тексту, а, як правило, до тлумачного словника чи збірника крилатих висловів. Водночас у довідці до одних біблеїзмів-фразеологізмів згадується біблійний текст, тоді як в інших посиланнях на джерело довідки відсутній будь-який натяк на Біблію, напр.: *козел отпущения* (посилання на культуру давніх євреїв), *краеугольный камень* (подане вихідне (буквальне — Л. П.) значення), *«соль земли»* (без будь-якої довідки) тощо.

Ідеологічна настанова словника чітко виявляється в довідці про походження, підтвердженням чому є вислови «за біблійним міфом», «за біблійною легендою». Крім того, власні назви — Біблія, Євангеліє, Бог — подаються як загальні, про що свідчить написання з маленької літери.

Схему словникової статті можна передати таким чином: Фразеологічна одиниця. Стилистична позначка (як правило, *книжн.*) чи її відсутність. Значення, набуте в українській мові. Кілька прикладів. Довідка про походження. Посилання на джерело довідки. Вказівка на літературу з питання.

Структуру словникової статті чітко витримано. За такою ж схемою побудовано словникові статті до багатьох біблеїзмів-фразеологізмів, зокрема: *альфа и омега, золотой телец, камень преткновения, камня на камне не оставляют (не оставит), темна вода во облацех* тощо.

Протягом останніх десятиліть у російській лексикографії зроблено кілька спроб створити словник біблеїзмів, одна з яких увінчалася «**Кратким словарем библейских фразеологизмов**» Л. Г. Кочедикова, Л. В. Жильцовой [4]. Як зазначено у передмові, словник укладено на основі російського тексту Біблії та відповідної інформації у низці найбільш авторитетних російських словників і довідників, перелік яких додається. У самій назві закладено застереження щодо незначного обсягу словника (близько 350 фразеологічних одиниць). Частина біблійних висловів уведено до словникового обігу вперше (*милости хочу, а не жертвы; от чрева матери; побивать камнями; по плодам их узнаете их*), інша частина вперше за історію лексикографії має вказівку на біблійне походження (*лицом к лицу, стереть (истребить) с лица земли*). Щоправда, у передмові словника не зазначено, на основі яких критеріїв були виділені в біблійному тексті ці фразеологізми, і яким чином враховувалось їхнє засвоєння російською мовою.

Перевагою аналізованого словника серед джерел такого типу можна вважати факт укладення реєстру не за ключовим, а за першим словом фразеологізму, що додає зручності й швидкості у користуванні.

Схему словникової статті можна передати таким чином: Фразеологізм-біблеїзм. Стилїстична позначка (якщо є). Значення, набуте в російській мові. Біблійна цитата з цим прикладом. Текстові та історичні довідки (за потреби). Посилання на джерело довідки. Вказівка на літературу з питання. Перелік використаних словників і збірників.

Основний недолік аналізованого словника біблеїзмів закладено, на наш погляд, у самій структурі словникової статті. Біблійні фраземи як особливі лінгвокультурні одиниці мають два рівні значення: біблійне (може бути кілька) і набуте в мові у процесі засвоєння. З огляду на таку дворівневість семантичної структури біблеїзмів-фразеологізмів недоцільно підтверджувати набуте в мові значення вислову цитатою з Біблії, яка лише може вказати на «семантичну відстань» між ними. На наш погляд, у такому разі створюються передумови для викривленого, еретичного розуміння біблійного тексту. Яскравим прикладом може бути фразеологізм *блаженны нищие духом* з тлумаченням «Употребляется при характеристике чьего-л. удовлетворенного состояния как следствия **недомыслия или недалекости** (виділення наше. — Л. П.)» з наведеною нижче біблійною цитатою «*Блаженны нищие духом, ибо их есть Царствие Небесное*» (Мф. 5:3). Тож означена укладачами роль цитати як простеження «становлення актуального смислу фразеологізму» може реалізуватися лише за умови богословсько-філологічної освіченості реципієнта.

Біблеїзми знаходимо у **збірнику крилатих висловів А. Коваль, В. Коптілова** [3], який має як свої переваги (крім фразеологізмів, подано оніми), так і недоліки (ідеологічна настанова щодо змісту). Окремої уваги заслуговує **збірник крилатих висловів біблійного походження А. Коваль** [2], який подає глибокі богословські знання, занурюється в культурно-історичні особливості епох, як ілюстрації значення наводить нові приклади з творчості митців слова. На наш погляд, за структурою він більше схожий на провідник по Біблії з розлогими нарисами.

Таким чином, на основі вибіркового спостереження над особливостями подання біблеїзмів у лексикографічних джерелах можна дати такі рекомендації, які необхідно враховувати під час укладання словника-довідника біблеїзмів чи тлумачних словників. Враховуючи семантичну дворівневість біблеїзмів, після реєстрового словосполучення/слова слід одразу подавати відповідно паспортизовану біблійну цитату/цитати. До кожної цитати (за умови різної семантики аналізованої в них мовної одиниці) чи після всіх цитат (якщо біблеїзм у їх складі має одне значення) подати тлумачення, яке б спиралося на поважні богословські джерела. Завдяки цьому користувач матиме змогу ознайомитися з уривками біблійного тексту і зіставити свої висновки з наведеними значеннями. У другій частині словникової статті подаватимуться набуті в певній мові значення цього біблеїзму, які слід проілюструвати прикладами з індивідуально-авторської чи народної творчості відповідної мови.

З огляду на те, що частина біблеїзмів тісно пов'язана з особливостями культури давніх євреїв, греків, римлян, необхідно подавати стислу, але вичерпну культурно-історичну довідку для повноти осягнення біблійної семантики слова/вислову.

1. Даль В. Толковый словарь живого великорусского языка / В. Даль. — М., 1989. — Т. 1. 2. Коваль А. П. Спочатку було Слово: Крилаті вислови біблійного походження в українській мові / А. П. Коваль — К., 2001. 3. Коваль А. П. Крилаті вислови в українській літературній мові / А. П. Коваль, В. В. Коптілов — К., 1975. 4. Кочедыков Л. Г. Краткий словарь библейских фразеологизмов / Л. Г. Кочедыков, Л. В. Жильцова — М., 1996. 5. Ожегов С. И. Словарь русского языка: [70 000 слов] / С. И. Ожегов; [под ред. Н. Ю. Шведовой]. — М., 1990. 6. Словарь русского языка: [в 4 т.]. / [под ред. А. П. Евгеньевой]. — М., 1981. — Т. 1. 7. Словарь современного русского литературного языка: [в 15 т.]. — М.-Л., 1950. — Т. 1. 8. Словарь української мови / [за ред. Б. Грінченка]. — К., 1997. — Т. 1–4. 9. Словник української мови / [за ред. І. К. Білодід та ін.] — К., 1970–1980. — Т. 1–11. 10. Словник фразеологізмів української мови / Уклад. В. М. Білоноженко та ін. — К., 2003. 11. Струганець Л. Динаміка лексичних норм української літературної мови ХХ століття. — Тернопіль, 2002. 12. Фразеологический словарь русского языка: [свыше 4 000 словарных статей] / [Под. ред. А. И. Молоткова]. — М., 1986.

БИБЛЕИЗМИ В СОВРЕМЕННЫХ ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКИХ ИСТОЧНИКАХ

Рассматриваются особенности представления фразеологических и лексических библеизмов в современных украинских и российских лексикографических источниках с учетом экстралингвистических факторов влияния на содержание словарных статей. На основе проанализированного материала предлагаются рекомендации к заключению словаря-справочника библеизмов.

BIBLEIZMI IN MODERN LEXICOGRAPHIC SOURCES

The article deals with the peculiarities of usage of the Bible idioms and words in modern Ukrainian and Russian lexicographical sources, paying special attention to extra linguistic factors of influence upon the plot of the dictionary articles. We propose the recommendations for making up the reference — dictionary of Bible idioms and words, based on the analyzed material.

Стаття надійшла 28.10.08

УДК 070 (477)

В. Д. Демченко

Дніпропетровський національний університет

ВІД ПРОФЕСІЙНОГО ЖУРНАЛІСТА ДО ПРОФЕСІЙНОГО КОМУНІКАТОРА

Досліджується розвиток журналістики як частини медіасфери, яка охоплює всі види людського спілкування.

До 90-х рр. минулого століття вітчизняна наука займалася сферою журналістики та пов'язаного з нею журналістикознавства. Про це свідчать, наприклад, теоретичні роботи А. З. Москаленка [2] та його учнів [5]. Натомість західна традиція давно розглядає журналістику як частину масової комунікації. Суть не лише в заміні поняття засоби масової інформації на засоби масової комунікації, а й у тій трансформації самої журналістики та ролі журналіста в ній, яка відбувається в інформаційному суспільстві під впливом глобальних завдань та новітніх технологій. Ця проблематика розглядалася частково лише в роботах Г. Г. Почепцова [3] та В. В. Різуна [4], тому можна вважати подану в статті тему практично не дослідженою українськими науковцями.

У теорії інформації комунікація розглядається як процес кодування та передачі інформації від джерела до прийому її споживачем повідомлень. Класична шеннонівська модель комунікації включила в себе п'ять елементів, які розташувалися в лінійній послідовності: джерело інформації, передавач, канал передачі, приймач і кінцева мета [7, с. 17].

Шеннон, як відомо, був математиком. Він працював у великій телефонній компанії і його модель виникла як потреба описати технічні засоби зв'язку. Набагато пізніше вона була використана в лінгвістиці для характеристики інших комунікативних систем.

Спочатку така концепція комунікації розглядалася лише як спроба передати повідомлення від одного адресата до іншого, від автора до споживача. Таким чином, комунікацією вважали одноразові та спрямовані в одному напрямку акти. Причини і наслідки такого акту ґрунтовно не розглядалися. Тобто у вихідних концепціях головною була автентичність повідомлення, щоб воно з якомога меншими втратами дійшло до того, кому адресувалося.

Однак інформація — це не яблуко чи м'ячик, які можна передати із рук у руки. Інформація, яку передає певний автор, — це інформація саме цього адресанта, який знає, що хотів нею сказати. Отримані відомості — це